

Henriette Hontschik a boj za práva žen na přelomu 19. a 20. století

Letos 28. února uplynulo 161 let od chvíle, kdy se v Telči narodila Henriette Hontschik, nebo chcete-li Jindřiška Hoččíková, žena s pozoruhodným životním příběhem. Ten byl spojen především s Brnem, kde po větší část svého života působila jako učitelka měšťanské školy. Inspirována přednáškami a dalšími aktivitami významných rakouských představitelk tehdejšího hnutí za ženská práva, Marianne Hainischové, Augusty Fickertové nebo spisovatelky Rosy Mayrederové, založila v Brně čtenářský kroužek, z něhož 30. ledna 1900 vznikl spolek Frauenbund (česky „Svaz žen“). Nešlo o žádné jurodivé Amazonky, ale vesměs o vzdělané ženy ze středních vrstev, které měly jasnou představu o tom, co a hlavně jak chtějí zlepšit. Ostatně na založení spolku se podíleli i pokrokově smýšlející muži, někteří z nich se pak dokonce stali i členy prvního spolkového výboru. Ve Frauenbundu pracovaly různé sekce, zaměřené na ochranu ženských práv, ale také na péči o chudé a sirotky. A výsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Pod vedením Henriette Hontschik spolek inicioval založení jeslí, které záhy navštěvovala více než stovka dětí. Intervence v moravském zemském sněmu vyústily v založení dvou dětských domovů a jednoho dětského nápravného zařízení. Frauenbund se zasadil také o to, že město Brno jako vůbec první v Rakousko-Uhersku vytvořilo stálé pracovní pozice pro dvě „Armenkommissärinnen“, dnes bychom řekli sociální pracovnice. Vzhledem k tomu, že se Frauenbund snažil svou činností oslovit jak dělnice a služky, tak vzdělané měšťanky, dosáhl postupně zlepšení podmínek u širokého spektra zaměstnání vhodných pro ženy. Henriette Hontschik uspořádala kampaň za zřízení německého lycea v Brně a současně usilovala o spolupráci Frauenbundu s ostatními ženskými spolky v rámci tehdejší monarchie. V roce 1910 však musela na předsednictví ve spolku rezignovat. Důvodem byla zhoršující se oční vada. Zemřela ve Štýrském Hradci (Graz) o devět let později, 18. října 1919.

Tolik zatím známá fakta. Nahlédneme-li do dějin vlastníků telčských měšťanských domů zpracovaných Josefem Rampulou, najdeme u domu čp. 65 na náměstí (dnešní Galerie Wimmer) následující zmínku:

„Ovdovělá Kateřina Reilová prodala již 12. 11. 1852 tento dům manželům Albertovi a Henriettě Hončíkovým za 2.250.- zlatých C. m. (konvenční měny, pozn. aut.). Albert Hončík byl obchodníkem železem; manželka jeho slula Henriette. Než si koupil tento dům, měl pronajatý krám a byt dole v domě č. 60 za roční nájem 120.- zl. C. m. Albert Hončík s manželkou Henriettou prodali 23. 10 1862 tento dům manželům Karlovi a Leopoldině Kalivodovým za 6.000.- zl.“

Z telčské matriky narozených se dozvídáme, že otec malé Henrietty pokřtěné jako „Henriette Aloisia Philippina Josefina“ se jmenoval Adalbert Hontschik, tedy česky nejspíše Vojtěch Hončík, a že byl majitelem hamru v Telči, doslova „Eisenhammer Besitzer von da“. Dalším (spolu)majitelem tohoto hamru byl asi také Eduard Hontschik uvedený v záznamu jako kmoťr, nejspíše tedy Vojtěchův bratr. Matka dítěte, která se jmenovala rovněž Henriette, byla dcerou Adama Biswanglera, někdejšího ředitele továrny v Ofen, což je německý název pro Budín, součást dnešní Budapešti ležící na pravém břehu Dunaje. Babička z matčiny strany, tedy žena Adama Biswanglera se jmenovala Františka, roz. Přibislawská. Tomu odpovídá i to, že jako druhá kmoťra je jmenována Josefa Přibislawská, hospodyně z Urbanova.

Dívka tedy pravděpodobně vyrůstala v dvojjazyčném prostředí, jako česká Jindřiška a současně německá Jette či Henni. V Brně, kam se rodina po roce 1862 rodina nejspíše odstěhovala, pak patřila k pokrokově smýšlející vrstvě německy mluvících žen z měšťanských kruhů. To dokládá její orientace na výše zmíněné vídeňské pokrokové intelektuálky i to, že coby zakladatelka a předsedkyně spolku Frauenbund uvádí své příjmení už jen v německé transkripci, tedy Hontschik. A mimo jiné z toho vyplývá i to, že se zřejmě nikdy neprovdala.

Na stopu téměř zapomenuté telčské rodačky Henriette Hontschik, nebo chcete-li Jindřišky Hončíkové, nás náhodou přivedla internetová stránka výzkumného projektu programu Ariadne nazvaného „Frauen in Bewegung“, který si vzal za cíl zmapovat rakouské ženské hnutí v letech 1848-1918. S jejím zatím jen částečně odhaleným osudem se nabízí celá řada otázek. Její další životní peripetie, tedy studia, učitelská a společenská činnost po odchodu rodiny do Brna, mohou být zajímavou kapitolou vypovídající o postavení žen v proměňující se společnosti, kapitolou, která zatím čeká na své důkladnější zpracování.

Jiří Bláha, výzkumný pracovník CET ÚTAM AV ČR, v.v.i.